

СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

На даний час громадянське суспільство України перебуває на етапі активного розвитку [1, с. 171–203]. Найістотнішою передумовою його формування та функціонування є соціальна стратифікація. Стратифікація розвиває структуру суспільства, розшаровуючи і поділяючи структуру на великі і малі соціальні групи. Наявність у суспільстві чіткої та розвиненої соціальної структури важлива для становлення та ефективного функціонування громадянського суспільства тим, що саме в процесі соціальної стратифікації та в межах соціальних груп створюються умови для плюралізації та артикуляції інтересів, а також для їх агрегації. Крім вищевказаних аспектів у ході соціальної стратифікації відбувається інституалізація групових інтересів і таким чином забезпечується їх постійна присутність у соціальному просторі, а також створюється механізм, який перешкоджає виникненню в суспільстві монополії інтересів окремого громадянина, певної групи, держави, поглинання ними інтересів інших громадян, їх груп або громадянського суспільства в цілому [3, с. 108–112].

У демократичному громадянському суспільстві відносини складаються на основі горизонтальних зв'язків у політиці. Зараз чітко простежується тенденція до зіткнення двох начал у соціальному житті України – мережевого та ієрархічного. Громадянське суспільство, бізнес – це мережеві структури, а бюрократія, що є опорою влади, – ієрархічне начало, яке прагне поширити вплив через свої структури на все суспільство. Взаємодія цих складових дає розвиток третьому напрямові владних відносин – по спіралі, у контексті й термінах діалектичної складової політики. Логічним результатом розвитку і взаємодії громадянського суспільства й держави стають утворення політич-

них інституцій, вироблення законів, норм і правил політичних відносин, структурування правового громадянського соціуму та правової держави.

Зміна парадигми політичного існування України означає зміну базових умов життєдіяльності, створення більш розвинених моделей соціальної системи і, як наслідок, – перетворення масових прошарків населення в активний колективний політичний суб'єкт.

Одним із критеріїв політичної інституціалізації середнього класу є ефективність виконання ним своїх соціально-політичних функцій. Він виконує політичну функцію підтримки консенсусу та стійкості суспільства, попереджає великі соціально-політичні ризики, не підтримує радикальні зміни в суспільному розвитку та відіграє провідну роль у процесі соціально-політичної стабілізації. Середній клас є основою громадянського суспільства. Його представники беруть активну участь в ухваленні політичних рішень, висуванні нових політичних лідерів, допомагають державі у вирішенні актуальних політичних питань.

Представники середнього класу складають масову соціальну базу представницької демократії. Середній клас – громадяни, які є його представниками, становлять соціальну базу громадянського суспільства. Він відіграє вагомий роль у створенні сприятливих умов для формування громадянського суспільства. По-перше, у рамках середнього класу максимально виконується умова диверсифікації суспільства за соціальним групами. За низкою ознак та параметрів він специфічно відрізняється від інших основних частин соціальної структури, також він різномірний за власним складом. По-друге, середній клас сприяє підтримці відносно суспільної стабільності завдяки характерному для нього високому рівню вертикальної мобільності. По-третє, відмінна риса представників середнього класу – надзвичайно високий рівень не лише виробничої, але і загальної культури і, як результат, – висока ініціативність і здатність приймати творчі нестандартні рішення, висока адаптивність до швидкої зміни суспільних умов.

До соціально-політичних функцій середнього класу належить і функція підтримки політичної системи економічними методами, реалізація якої є складовою частиною «каналу входу», описаного Д. Істоном. Так звана роль «буфера» між елітами та масами, що значно пом'якшує класові конфлікти, належить до соціально-політичних функцій середнього класу. Будь-якому суспільству притаманна дихотомія «еліта-маса». Якщо між цими двома соціальними групами відсутня проміжна ланка, це неминуче призводить до соціальних конфліктів і різкої поляризації суспільства [2]. Соціальні групи, які знаходяться між елітою та масами, пом'якшують напружені відносини та знижують загрозу конфліктного сценарію розвитку подій. Краще за все цю функцію виконує саме середній клас.

Середній клас стає також і основним суб'єктом висхідної вертикальної мобільності, джерелом відтворення висококваліфікованої робочої сили. Більшість взаємообмінів у суспільстві відбувається як усередині самого середнього класу, так і між ним та іншими частинами соціальної структури. Саме вільні канали висхідної вертикальної мобільності, чіткі перспективи кар'єрного зростання, основою якого виступають освіта та рівень кваліфікації, забезпечують високий рівень добробуту представників середнього класу. Він виконує функцію відтворення, підтримки та розвитку культури в цілому та політичної зокрема, охоронця та «ретранслятора» базових культурних цінностей соціуму. Реалізуючи цю функцію, середній клас стає одним з основних політичних агентів, які зберігають спадковість політичної культури різних поколінь усередині держави, одночасно закладаючи при цьому інноваційний потенціал розвитку суспільства, оскільки ця верства у своїй більшості складається з політично, соціально та професійно активних громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – 536 с.
2. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. – Х. : Право, 2012. – 128 с.
3. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2010. – 224 с.